

зосереджена на сприйнятті очевидно вираженої інформації. Ця властивість імпліцитної інформації часто використовується при маніпуляції свідомістю. Імплікування інформації сприяє підсиленню аргументації. Така інформація, як правило, не усвідомлюється адресатом, вона діє в обхід аналітичних процедур опрацювання інформації. Тому адресат не схильний піддавати її будь-якій оцінці, ставитися до неї критично чи сумніватися у ній. Вилучення прихованої інформації здається адресату як участь у створенні повідомлення, що робить повідомлення більш привабливим для сприйняття. Адресат (читач) сам реконструює цю інформацію під час інтерпретації повідомлення, а не отримує її в готовому вигляді, тому, як правило, приймає її такою, якою вона є, і не шукає у ній підтвердження [2, 191-192].

Висновки. Імплікація медичного терміноконцепту в художньому творі здійснюється за допомогою його концептуальних ознак. Вона є засобом маніпуляції свідомим та підсвідомим сприйняттям та інтерпретацією твору читачем, що ґрунтується на використанні автором структури терміноконцепту в рамках риторичної, психологічної та естетичної стратегій.

Перспективи подальших досліджень полягають у виокремленні комунікативних стратегій реалізованих за допомогою імплікації медичного терміноконцепту в процесі комунікації лікаря і пацієнта.

Список використаних джерел

1. Волкова А. Е. Способы выражения непрямого побуждения в высказываниях разной степени категоричности / А. Е. Волкова // Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина. Филология / ред. колл. : В. Н. Скворцов, Л. М. Корбина, Н. В. Поздеева [и др.]. – 2011. – № 4, т. 1. – С. 134–141.
2. Оганезова Т. С. Причины имплицирования информации в процессе коммуникации / Т. С. Оганезова // Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина. Филология / ред. колл. : В. Н. Скворцов, Л. М. Корбина, Н. В. Поздеева [и др.]. – 2011. – № 4, т. 1. – С. 187–192.
3. Селин С. В. Вербализация концепта MADNESS (БЕЗУМИЕ) в английском языке: когнитивно-корпусные и лингвокультурологические аспекты : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки» / С. В. Селин. – Воронеж, 2011. – 20 с.
4. Dorland's Medical Dictionary / Editor Douglas Anderson – 31 edition. – Saunders, 2007. – 2208 p.
5. Lessing D. To Room Nineteen : Fremdspracheetexte / Herausgegeben von Günther Jarfe. – Stuttgart : Philipp Reclam Jun., 2010. – 72 p.
6. McGraw-Hill Concise Dictionary of Modern Medicine [Electronic resource] / McGraw-Hill Companies, Inc., 2002. – Mode of access : <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/neurosis>.
7. Mosby's Dental Dictionary [Electronic resource]. – 2nd edition. – Elsevier Inc., All rights reserved, 2008. – Mode of access : <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/neurosis>.
8. Weber J. J. How Metaphor Leads Susan Rawlings into Suicide: A Cognitive-linguistic analysis of Doris Lessing's "To Room 19" / Jean Jacques Weber // Twentieth Century Fiction: From Text to Context / [ed. by Peter Verdonk & Weber Jean Jacques]. – New York : Routledge, 1995. – P. 32–44.

УДК 81'373'25

Подорожна К. Ю. (м. Київ)

МІСЦЕ РЕАЛІЙ У СИСТЕМІ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ

З'ясовується співвіднесеність понять «безеквівалентна лексика» та «реалія». Досліджуються диференційні ознаки поняття «реалія» стосовно інших видів безеквівалентної лексики, зокрема лакун, екзотизмів та термінів.

Ключові слова: безеквівалентна лексика, реалія, лакуна, термін.

Выясняется соотношенность понятий «безэквивалентная лексика» и «реалия». Исследуются дифференциальные признаки понятия «реалия» в отношении других видов безэквивалентной лексики, в частности лакун, экзотизмов и терминов.

Ключевые слова: безэквивалентная лексика, реалия, лакуна, термин.

The article reveals the correlation of concepts "non-equivalent vocabulary" and "realia", investigates differential features of the concept of "realia" in relation to other types of non-equivalent vocabulary, including lexical gaps, exoticism and terms.

Key words: non-equivalent vocabulary, realia, lexical gap, term.

Сучасне перекладознавство розглядає переклад як один з видів міжмовної комунікації, при якому створюється вторинний текст, який заміщає вихідний текст в іншому культурному та мовному середовищі. Кожна мова відображає особливості національної культури, історії, менталітету, побуту народу, розуміння яких може викликати труднощі у носіїв інших мов. Такі особливості проявляються на всіх рівнях мови, в тому числі й на лексичному. Найбільш частотними лексичними одиницями з національною специфікою є реалії.

Безеквівалентна лексика й, зокрема реалії, привертала та продовжують привертати увагу дослідників, адже культурні відносини між народами розвиваються, а отже, розвивається й мова, що зумовило актуальність дослідження.

Мета дослідження, висвітленого в статті, полягає у визначенні місця реалій у системі безеквівалентної лексики, а для цього необхідно виконати такі *завдання*: провести порівняльний аналіз поняття «безеквівалентна» лексики та «реалії», встановити їх особливості та відмінності.

Для теорії та практики перекладу важливе питання про відмежування мовних реалій від близьких або пересічних з ними понять, які іноді недостатньо диференціюються або навмисно ототожнюються з реаліями: «безеквівалентна лексика»; «екзотична лексика», або «екзотизми»; «варваризми»; «фонові слова» і «лінгвокраїнознавча лексика»; «конотативна лексика»; «терміни». Ці поняття об'єднує національне, історичне, місцеве, побутове забарвлення, відсутність відповідників (еквівалентів) у мові перекладу, а в деяких випадках і іншомовне походження. Але все ж вони дещо відрізняються одне від одного. Саме відмінностям у трактуваннях таких визначень, як реалії та безеквівалентна лексика, екзотизми та лакуни присвячена ця стаття.

Проблеми визначення поняття реалії та способи їх перекладу порушувалися в працях таких вітчизняних і зарубіжних перекладознавців, як Р. П. Зорівчак, А. В. Федоров, С. Флорін та С. Влахов, Є. М. Верещагін, В. Г. Костомаров, Я. І. Рецкер, із сучасних дослідників — М. І. Сливки.

Однак більшість досліджень у цій галузі свідчать радше про розбіжності в думках вчених, аніж про однаковість щодо висвітлюваного явища. Так, у російській лінгвістиці А. В. Федоров [9] та Я. І. Рецкер [7] зараховували поняття «реалія» до «безеквівалентної лексики». Цю думку широко піддає критиці Р. П. Зорівчак, вважаючи, що реалії — «...категорія змінна, відносна, яка виступає чітко при бінарному контрастивному зіставленні конкретних мов (і культур)» [5, с. 58], а це означає, що обсяг реалій мови-джерела буде варіювати відповідно до словникового складу мови-реципієнта, що у свою чергу залежатиме від масштабів культурних і етнічних контактів відповідних мовних колективів.

У тих випадках, коли відповідник для тієї або іншої лексичної одиниці однієї мови в словниковому складі іншої мови повністю відсутній, прийнято говорити про безеквівалентну лексику. Термін «безеквівалентна лексика» зустрічається у багатьох науковців, які, однак, трактують його по-різному: як синонім «реалії», дещо ширше — як слова, відсутні в іншій культурі і в іншій мові, а також просто як неперекладні на іншу мову слова [4, с. 80]. Наприклад, Л. С. Бархударов стверджує, що ми можемо вживати поняття «безеквівалентна лексика» виключно в тому випадку, коли лексична одиниця однієї мови не має еквівалента в лексиконі іншої мови, при цьому говорити про повну неперекладність такого слова було б, з його точки зору, неправильно [1, с. 21].

С. Влахов та С. Флорін визначають безеквівалентну лексику як «лексичні (і фразеологічні) одиниці, які не мають перекладацьких еквівалентів у мові перекладу» [4, с. 42].

Разом з тим, безеквівалентна лексика може трактуватися як ширше за своїм змістом поняття, в яке включаються реалії. Наприклад, Я. І. Рецкер пише про «безеквівалентну лексику, що являє собою перш за все позначення реалій, характерних для країни вихідної мови, але чужих для іншої мови та іншої дійсності» [7, с. 58].

З праць Є. М. Верещагіна і В. Г. Костомарова можна таким чином дати визначення поняття безеквівалентної лексики: це слова, які не можна семантизувати за допомогою перекладу, які не мають смислових відповідностей в системі змісту, властивих іншій мові, тобто «слова, план змісту яких неможливо зіставити з якими-небудь іншомовними лексичними поняттями, називаються безеквівалентними» [2, с. 42]. Тому поняття «безеквівалентна лексика» включає в себе не тільки відсутність еквівалента, а й причину такої відсутності — відображення словом специфічної матеріальної і духовної культури.

При цьому наголошується, що характерною межею безеквівалентних слів є неможливість їх перекладу іншими мовами за допомогою постійного відповідника, їх неспіввідношення з певним словом іншої мови. Але це не означає, що вони зовсім не можуть перекладатися.

Отже, до безеквівалентної лексики належать слова, відсутні в одній мові слова на позначення понять, які існують у суспільстві і, здавалося б, повинні б мати однослівне вираження, наприклад: *укр. доба, в нім. Tag und Nacht / vier und zwanzig Stunden; нім. Geschwister – укр. брат і сестра / брати й сестри*. Серед безеквівалентної лексики можна виділити дві підгрупи: а) безеквівалентні слова, які пояснюються різним членуванням мовами навколишнього світу, порівн. *укр. пальці – нім. Finger und Zehe; рука – Hand und Arm; нога – Fuß und Bein; нім. Swiegermutter – укр. теща і свекруха; Swiegerater – укр. теща і свекор*. При перекладі компенсація таких лексем відбувається за рахунок контексту; б) безеквівалентні слова, поява яких зумовлена тим, що один етнос на протигагу іншому, не звернув увагу на якісь явища чи процеси, оскільки для нього це не було важливо, порівн.: *нім. sich verrechnen – укр. помилитись у підрахунках; verleumden – зводити наклеп; укр. налагоджувати – нім. in Gang bringen; навшпиньки – auf den Zehenspitzen*. Безеквівалентні слова цієї підгрупи перекладаються описовим тлумаченням або запозиченням лексеми з мови-джерела шляхом її транскрипції, транлітерації чи калькування (наприклад, *Blitzkrieg – блимцкриг*). Обидві групи різняться тим, що коли в першому випадку немає слів через відсутність у цій культурі відповідних понять, то в другому відсутність слова зумовлена не відсутністю поняття, а відсутністю однослівного (нерозчленованого) його вираження. В останньому випадку можна стверджувати про незавершеність формування поняття.

Зрозуміло, що можливість правильно передати позначення речей, про які йде мова в оригіналі, і образів, пов'язаних з ними, передбачає знання дійсності, змалюваної у творі, що перекладається. За цими знаннями, як у країнознавстві, так і в порівняльному мовознавстві і теорії перекладу, закріпилося визначення «фонових». Фонові знання – це «сукупність уявлень про те, що складає реальний фон, на якому розгортається картина життя іншої країни, іншого народу» [9, с. 146].

Фонова інформація, що, як правило, епізодично відзначена у словникових коментарях, ґрунтується на спільних для учасників комунікативного акту знаннях, що стосуються культури та історії народу, мовою якого створено цей твір. Саме ці знання складають загальний "фон", на тлі якого розгортаються картини життя цього народу. Така інформація, яка завдяки постійним міжкультурним контактам розширюється, звично

проявляється в реаліях (Fachwerk) та символічних смислах імен (der deutsche Michel: простодушний німець), які через асоціативні зв'язки створюють національний колорит. Різні прийоми відтворення в перекладному тексті фонової інформації сприяють збереженню національного колориту [6, с. 122].

Досить широке трактування поняття «безеквівалентної лексики» є причиною того, що до її складу зараховують лексичні одиниці з національно-культурними та національно-мовними особливостями, що не зумовлені особливостями культури. Безеквівалентні слова з національно-культурною специфікою значення відображають дійсність і культуру, їх лексичним поняттям притаманний своєрідний компонент, і їх існування, зрештою, пояснюється розбіжністю двох культур.

Слова-реалії являють собою особливу категорію у перекладознавстві. Як зазначив видатний лінгвіст ХХ ст. А. В. Федоров, саме вони, «як національно-специфічні елементи міжмовної та міжкультурної комунікації викликають найбільші труднощі в процесі перекладу та від них залежить відповідь на питання про перекладність».

Щодо визначення терміна «реалія» існує також багато різних поглядів. Реалії (від лат. прикметника множ. *realia* — «речовинний», «дійсний») — «слова, що позначають предмети, поняття або ситуації, які не існують у практичному досвіді людей, що говорять іноземною мовою» [1, с. 95].

Термін «реалія» для позначення національно-специфічного об'єкта чи явища в 40-х р. ХХ ст. у вітчизняну теорію і практику перекладу ввів А. В. Федоров. Уперше цей термін згадується у праці «Про художній переклад» (1941), але він позначав не лексему, а національно-специфічний об'єкт. В українському перекладознавстві термін «реалія» вперше вжив О.Л. Кундзіч у праці «Перекладацька мисль і перекладацький недомисел» (1954), підкреслюючи при цьому неперекладність реалії: «Я схильний вважати народні пісні аналогічними реаліями даного народу, що, як правило, не перекладаються». У другій половині ХХ в. в працях з теорії та практики перекладу терміном «реалія» називали і сам денотат, і слово, що його визначає, а отже, не тільки самі факти, явища і предмети, але і їх назви.

В. С. Виноградов називає реаліями всі специфічні факти історії та державного устрою національної спільноти, особливості її географічного середовища, характерні предмети побуту минулого і сьогодення, етнографічні та фольклорні поняття, відносячи їх до класу безеквівалентної лексики [3, с. 104].

С. Влахов та С. Флорін визначають реалії як особливу категорію засобів вираження, що включає в себе слова і словосполучення, які називають об'єкти, характерні для життя, побуту, культури та історії одного народу і чужі іншому. Дослідники відзначають, що при перекладі реалії вимагають особливого підходу, оскільки не мають точних відповідників в інших мовах, будучи носіями національного та/ або історичного колориту [4, с. 48].

На думку С. Влахова і С. Флоріна, реалії входять як самостійне коло слів у рамки безеквівалентної лексики, але, разом з тим, частково виходять за межі безеквівалентної лексики, такої як: вигуки і звуконаслідування, екзотизми, аббревіатури, звертання, а також терміни [4, с. 51–52]. Дослідники наводять головну ознаку відмінності між статусом реалії та безеквівалентної лексики: якщо дане слово — реалія, то воно буде реалією безвідносно до тієї чи іншої мови, а безеквівалентність встановлюється в рамках визначеної пари мов, іншими словами, список реалій певної мови в синхронічному плані більш-менш стійкий, незалежно від мови перекладу, тоді як різні пари мов будуть мати для кожної з них різні словники безеквівалентної лексики. [3, с. 210].

Так, прикладом реалій є: *нім. die Knackwurst – der Knacker – ковбаски, die Vatermörder – Vaterkragen – комір чоловічої сорочки з жорсткими кутами, Heiligedreikönigstag – Dreikönigsfest – свято трьох королів*, або *укр. kona – die Gemeindeversammlung, der Gemeinderat, хлону – die Knechte, der Sklavenpack, трембіта – die Trembita (ein bis drei Meter langes, rohrförmiges ukrainisches Holzblasinstrument)*.

Лексика будь-якої мови утворює систему внаслідок того, що кожне слово і, відповідно, кожне поняття займають у ній певне місце, окреслене відношеннями до інших слів та понять. Сам характер виокремлення конкретних ланок реального світу, їх угруповання, а також передачі в іншій мові залежить від наявності в мові відповідних найменувань. І в цьому плані в процесі перекладу з однієї мови на іншу цілком природно і закономірно виникає так звана проблема лакуни. Лакуну часто ототожнюють з реалією, але чи обґрунтовано? Давайте розглянемо детальніше.

Лакуна (від лат. *lacuna* — заглиблення, впадина) — відсутність в одній з мов найменування того чи іншого поняття. Умови соціально-політичного, суспільно-економічного, культурного життя і побуту народу, його світогляду, психології, традицій і т. д. зумовлюють виникнення понять, принципово відсутніх у носіїв інших мов. Відповідно, в інших мовах не буде і однослівних словникових еквівалентів для їх передачі [4, с. 37].

Отже, з огляду на визначення, термін «лакуна» позначає прогалину або пропуск. Говорячи про семантичні лакуни, маємо на увазі відсутність у мові перекладу певного, конкретного поняття, яке позначає у вихідній мові дану лексичну одиницю (слово або словосполучення). Але мова йде не про неможливість вираження цього поняття засобами мови перекладу, а лише про відсутність в ній одиниці аналогічного рівня для позначення цього поняття. Інша справа, що при цьому рівень плану вираження може не збігатися у вихідній мові й мові перекладу. Отже, лакуни за своїм значенням прирівнюються швидше до безеквівалентної лексики, а не до реалії. Саме існування таких семантичних лакун у конкретних парах мов, наочно демонструє тезу про розбіжність картин світу в різних мовах. Прикладами подібних слів в українській мові, що позначають поняття, відсутні в німецькій мові і потребують багатослівного опису для передачі їх значення при перекладі, можуть бути: *дочекатися – (нім.) so lange warten bis etwas (jemand kommt); навмання – auf gut Glück*. Прикладами німецькомовних лакун по відношенню до української мови можуть слугувати такі слова: *wahlfähig – той, хто має право голосу; той, хто може бути обраним; Verruf – погана слава, погана репутація*.

З метою з'ясування змісту реалії як перекладознавчого терміна слід розглянути його на тлі інших класів лексики. Існує відносно тонка грань між поняттями екзотизми та реалія, що також спричиняє часте їх

ототоженню. Екзотизми — це слова іншомовного походження, що позначають реалії «чужої» культури, тобто такі реалії, які відсутні в українській дійсності. Екзотична лексика відображає різноманітні сторони життя тієї чи іншої країни: її побуту (кімоно, сарі; кускас, мате); культури (краков'як, полонез; кантеле, трембіта); соціально-політичних угруповань, установ, станів, посад тощо (моджахеди, самураї) і т.д. Чимало екзотизмів відображають реалії, пов'язані з релігією того чи іншого народу, з його віруваннями (гуру, мулла, рабин, мінарет), або позначають назви явищ, що відображають особливості географії, клімату (містраль, прерія, самум, сирокко і т.д.).

Перераховані тематичні групи екзотизмів (і це, зрозуміло, далеко не всі групи) являють собою в основному назви конкретних понять. Але екзотизми можуть означати й абстрактні поняття, що існують у свідомості будь-якого народу як обов'язковий елемент його культури і сприймаються іншим народом як специфічні. Незважаючи на те, що екзотизми позначають слова, що не увійшли в систему понять певної мови, деякі з них можуть відобразитися в тлумачних словниках цієї мови і в словниках іноземних слів. Це ті екзотизми, які досить регулярно зустрічаються як в оригінальній літературі, так і в перекладній літературі; до них належать більшість з наведених вище екзотичних слів. Процес семантичного освоєння також може відбуватися поступово. Найшвидше входять у систему понять української мови ті слова, які називають конкретні предмети, що прийшли до нас з інших країн, особливо предмети побуту. Екзотизми принципово «не перекладаються», тому й запозичуються в звуковій оболонці, наближеній до слова-оригіналу (об'єкта запозичення), і в тому ж значенні.

Екзотична лексика використовується, як правило, в книжному стилі, в перекладній літературі і майже не вживається в розмовній мові, чим вони дуже подібні до реалій. Але щодо змісту поняття «екзотизм», то він, на відміну від реалій, не включає в себе часову належність.

Поняття «реалія» слід відмежувати від поняття «термін», хоча між ними є певні точки дотику: обидва поняття позначають певні фрагменти немовної дійсності, в тому числі предмети і явища; нерідко терміни мають іншомовне походження, подібно до реалій у мові перекладу; нарешті, серед термінів є одиниці, значення яких обмежено історично.

Однак розбіжності між термінами та реаліями, пов'язані з природою і функціями цих мовних категорій, значні. Термін — елемент наукової підсистеми мови, позбавлений національно-культурного чи історичного забарвлення. Потрапляючи в текст іншого жанру, термін може виконувати, крім своєї основної називної функції, ту чи іншу стилістичну функцію. Поширення термінів за межі наукового жанру і певної мови пов'язане з поширенням предметів і явищ, що ними позначаються. Реалії належать певній мові, в якій вони загальноновживані. Навіть при виході за межі «своєї» культури і «своєї» мови реалії зберігають національно-культурний чи історичний колорит. Проникнення реалій в інші мови не залежить безпосередньо від знайомства носіїв цих мов з позначуваними ними предметами та явищами і відбувається в основному через художню літературу або по каналах засобів масової інформації.

Підбиваючи підсумки порівняння значень реалій та термінів, ми дійшли висновку, що: реалії характерні для художньої літератури та засобів масової інформації, нерозривно пов'язані з культурою певного народу, є загальноновживаними для мови цього народу і чужими для інших мов. Терміни позбавлені будь-якого національного забарвлення, належать, в основному, до сфери науки, створюються штучно, виключно для найменування предмета чи явища, з поширенням яких і отримують широке застосування.

З усього вищезазначеного ми бачимо, що було здійснено багато досліджень та висунуто чимало тверджень щодо визначення місця реалії в системі безеквівалентної лексики. Реалії ототожнювалися з такими поняттями, як: безеквівалентна лексика, екзотизми, лакуни, терміни. Слід зазначити, що кожне з цих понять зміщує значення, закладене в терміні «реалія», в бік якогось одного компонента. Наприклад, термін «локалізм» наближає значення до діалектизмів, а екзотизм акцентує увагу на предметах національного колориту. Таким чином, кожен з цих термінів звужує значення поняття «реалія» до окремої переважаючої, але невичерпної ознаки. Найбільш відповідною терміну реалією можна визнати словосполучення етнокультурознавча лексика, яке містить у собі найбільшу кількість компонентів, що характеризують дане мовне явище.

У нашому дослідженні схиляємося до визначення М. І. Сливки, яка розглядає реалію не тільки як суто позамовне явище, визначаючи її як факт, пов'язаний з подіями суспільного та культурного життя країни, особливостями її державного ладу, історією її народу, а й відносить до реалій географічні назви, власні імена та прізвища, назви закладів тощо.

Отже, проаналізувавши визначення реалії та її місце в лексиці загалом, ми дійшли висновку, що реалії становлять підсистему безеквівалентної лексики та мають свою специфіку. Безеквівалентна лексика — мовні одиниці, що не мають регулярних перекладацьких відповідників в іншій мові — встановлюється в рамках якої-небудь пари мов, тому різні пари вихідної мови і мови перекладу матимуть різні словники безеквівалентної лексики. Реалія ж безвідносна до співвідношення вихідної мови і мови перекладу, і набір реалій для кожної мови в синхронічному плані більш-менш стійкий.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки: реалії являють собою слова і словосполучення, які називають предмети, явища, об'єкти, характерні для життя, побуту, культури, соціального та історичного розвитку одного народу і малознайомі або чужі іншому народові; вони виражають національний і (або) часовий колорит і не мають, як правило, точних відповідників в іншій мові та потребують особливого підходу при перекладі; реалії є одним з класів безеквівалентної лексики; реалії характеризуються гнучкістю: не втрачаючи свого статусу, вони можуть одночасно стосуватися кількох лексичних категорій; основним критерієм відмінності реалій від інших класів лексичних одиниць є їх національне та (або) часове забарвлення.

Серед перспектив подальших розвідок вбачаємо дослідження особливостей реалій, їх класифікацію, реалізацію функцій у мовленні та особливості перекладу.

Література

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод: вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов – М. : Международные отношения, 1975. – 237 с.
2. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 2000. – 387 с.
3. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
4. Влахов С., Флорин С. Непереваемое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 2009. – 360 с.
5. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад / Р. П. Зорівчак. – Львів, 1989. – 216 с.
6. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник/ Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. – 543 с.
7. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – М. : Международные отношения, 1974. – 216 с.
8. Сливка М. І. Функціонально-когнітивні відповідники українських історико-культурних реалій в англійських виданнях : дис... канд. філол. Наук : 10.02.16 / Сливка Мирослава Іванівна – К., 2007. – 206 с.
9. Федоров А. В. Основы общей теории перевода / А. В. Федоров. – М. : Высшая школа, 1983. – 303 с.

УДК 802.0-801.561.3

Пожарицька О. О. (м. Одеса)

ЛІНГВО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЕВОГО ПОРТРЕТА ГОЛОВНОГО ГЕРОЯ ЗА ПРИНЦИПАМИ ВВІЧЛИВОСТІ ТА КООПЕРАЦІЇ

Розглядаються лінгво-прагматичні особливості мовленнєвого портрету головного героя романів-вестернів за Принципами Ввічливості, виокремленими Дж. Лічем, та максимами Г.П. Грайса. Аналізуються характеристики мовленнєвого портрета героїв в аспекті їх соціально-психологічного сприйняття читачем. Зроблено висновок про соціальну маркованість мовлення героїв як індикатор авторського концепту позитивності.

Ключові слова: *Принцип Ввічливості, Принцип Кооперації, висловлення, авторський концепт позитивності, інформація, соціальна верства.*

Рассматриваются лингво-прагматические особенности речевого портрета главного героя романов-вестернов согласно Принципам Вежливости, выделенным Дж. Личем, и максимами Г.П. Грайса. Автор анализирует характеристики речевого портрета героев в аспекте их социально-психологического восприятия читателем. Делается вывод о социальной маркированности речи героев как индикатора авторского концепта позитивности.

Ключевые слова: *Принцип Вежливости, Принцип Кооперации, высказывание, авторский концепт позитивности, информация, социальная прослойка.*

The article considers linguopragmatic peculiarities of the main positive character's speech portrait in the Western novels in accordance with G. Leech's Politeness Principles and G.P. Grice's maxims. The author analyses the speech portrait characteristics of the main character in the aspect of their social and psychological understanding by the reader. A conclusion is made as to the social markedness of the characters' speech indicating the author's concept of the positive.

Key words: *Politeness Principle, Co-operation Principle, utterance, author's concept of the positive, information, social stratum.*

Соціальне призначення мови визначає необхідність вивчення мовних та мовленнєвих явищ не лише з точки зору певної побудови речень, а й у плані їх використання у мовленнєвій діяльності. Ще Ч. Пірс замислювався над тим, як один знак породжує інший, а думка – іншу думку та як мовний знак взагалі впливає на слухача [8]. До вивчення синтаксичних явищ в аспекті використання мови як такої закликає також Р. Лакофф та вперше робить спробу об'єднати дослідження граматики з прагматичними принципами, з яких вона особливу увагу приділяє феномену ввічливості, розглядає проблему зв'язку лінгвістичної форми й соціальної природи та функції мови [6, с. 296]. Необхідність дослідження прагматичного аспекту речення підкреслюють у своїх працях також К. Бах, Ш. Блум-Кулька, І.М. Кобозіна, С. Левінсон, Г.Г. Почепцов, І.П. Святогор, Б. Фрейзер, Дж. Хабермас та ін.

Питання про те, що таке «добро» («позитивність») та «зло» («негативність»), здавна хвилюють людину. Не менш важлива й проблема людської «позитивності» та «негативності» у морально-етичному плані.